

فهرست مطالب

بخش اول جرائم و کیفرها

- گفتار اول - کلیات جزایی
- گفتار دوم - احکام جزایی
- گفتار سوم - ضمانت اجرای قوانین جزایی
 - نظریه مسؤولیت یا قابلیت انتساب
 - معافیت های قانونی
 - کیفیات مخففه مجازات
 - کیفیات مشدده مجازات
- شروع به جرم
- همکاری در ارتکاب جرم
- گفتار چهارم - انواع مجازات
 - فصل اول - مجازاتهای سرزندی
 - الف: تکفیر Excommunication
 - ب: تحریم
 - ج: تعلیقها
 - فصل دوم - مجازاتهای تنبیهی
 - فصل سوم - شبه مجازاتها (تأدیبی و تدبیری)
 - گفتار پنجم - طریقه استعمال مجازاتها
 - گفتار ششم - انقطاع و توقف مجازاتها

بخش دوم
جرائم ویژه و مجازاتهای آن

- گفتار اول - جرائم علیه وحدت دین و کلیسا
- گفتار دوم - جرائم علیه مقامات مذهبی و حریت کلیسا
- گفتار سوم - غصب وظایف شرعی و جرائم مربوط به آن
- گفتار چهارم - جعل و تزویر
- گفتار پنجم - جرائم علیه تعهدات ویژه
- گفتار ششم - جرائم علیه حیات و آزادی انسان

حقوق جزای شرعی کلیسای کاتولیک

دکتر سیدمصطفی محقق داماد

مقدمه

کلیسا به عنوان جامعه مؤمنان مسیحی، در ابتدای پیدایش، تابع قوانین روم و خود فاقد قوانین خاص و سیستم قضایی ویژه بود. از قرون وسطی به بعد، رفته رفته کلیسا دارای هویت سیاسی و حقوقی مستقلی شد، پاپها قدرت تشریح یافتند و کلیسا در امر قضا دخالت کرد و مجموعه‌هایی از قوانین شرعی (canon law) به رشته نگارش درآمد که محدوده آنها از امور درونی کلیسا به حوزه اجتماعی گسترش یافت. از جمله می‌توان مجموعه قوانین شرعی سال ۱۹۸۳ را نام برد که توسط شورای واتیکان روم وضع و براساس آن حق تنبیه و مجازات اعضای بزهکار جوامع کاتولیک مؤمن از حقوق فطری کلیسای روم شمرده شده؛ کلیسا صاحب نظام حقوق جزایی و اسقفها دارای سمت‌های قضایی و حق اجراء و تحمیل مجازات شناخته شده‌اند. این مجموعه قوانین مشتمل است بر قواعد جزای عمومی و جزای اختصاصی، نحوه رسیدگی به جرائم و مجازات‌های برخی بزه‌های اجتماعی و نحوه تحمل مجازات مجرمین. آنچه در ذیل می‌آید گزارش گونه‌ای است

از بخشی از این مجموعه که توسط اینجانب در سال ۱۳۶۵ بنابه درخواست کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی تهیه و تنظیم شد و اخیراً در تاریخ ۷۹/۹/۲۳ (نوامبر ۲۰۰۰ میلادی) که به دعوت انجمن آسیایی سفرای نزد واتیکان جهت ایراد سخنرانی به رم رفتم، موارد تغییر یافته را مورد بررسی و اصلاح قرار دادم و اینک به منظور بهره‌برداری دانش پژوهان منتشر می‌گردد.

سیدمصطفی محقق داماد

۱۳۷۹/۱۰/۲۰

بخش اول جرایم و کیفرها

گفتار اول - کلیات جزایی

با توجه به مفاد قانونی مجموعه قوانین ۱۹۸۳ میلادی بالاخص ماده ۱۳۱۱ حق تنبیه و مجازات اعضای بزهکار جامعه کاتولیکهای مؤمن از حقوق فطری کلیسای رم است و برخلاف قوانین مدون توسط افراد کسه از حاکمیت دولتها ناشی می گردد، حقوق جزایی کلیسای کاتولیک منشعب از طبیعت کلیسا است که نمایانگر حاکمیت خداوند است.

و هدف از تنبیه و به کیفر رساندن فرد بزهکار اصلاح وی و جبران خسارات وارد آمده به جامعه و عدم گسترش بزه در اجتماع می باشد. با بررسی قوانین جزایی کلیسا به طور کلی می توان گفت که کلیسا در مقابل بزه انجام یافته سه نوع واکنش با توجه به شدت بزه ارتكابی و شرایط موجود و مجرم، با یکی از سه وسیله ذیل با آن برخورد می نماید:

- ۱- بخشایش و آمرزش گناهان مرتکب جهت جلوگیری از گسترش جرم. (که در بخش آتی راجع به شرایط و موارد آن سخن خواهیم گفت).
- ۲- کیفرهای تهذیبی یا تحریمی به جهت اصلاح مجرم و بازگرداندن وی به جامعه. که آن را در قوانین کلیسا به عنوان کیفرهای سرزنی معرفی می نمایند.
- ۳- کیفرهای کفاره ای یا تنبیهی - برای تنبیه مجرم و جبران خسارات وارد آمده بر پیکر جامعه.

بنابر آنچه که گفته شد در حقوق جزای کلیسای کاتولیک دو هدف کلیسا پیگیری می شود؛ یکی جبران خسارات وارد آمده به جامعه از طریق مجازات مجرم (مجازات تنبیهی) و دیگری تغییر و اصلاح مجرم از طریق مجازاتهای تهنیدی و تحریمی و بازگشت وی به جامعه. علاوه بر دو هدف یاد شده کلیسا برای جلوگیری از افزایش جرم و اصلاح بزهکاران به وسیله بخشش گناهان در صورت ندامت و پشیمانی مرتکب اقدام می نماید.

گفتار دوم - احکام جزایی

در حقوق جزای کلیسای رم مانند سایر حقوق ادیان و ملل دیگر اصل قانونی بودن مجازات پذیرفته شده است. یعنی مسئولیت و مجازات تنها زمانی مصداق پیدا می کند که حکمی وضع شده باشد، و کسی که موظف به اجرای آن حکم بوده از رعایت آن سرباز زند. و به طور کلی احکام کلیسا بر دو نوع است:

۱- Ferende Sententide یعنی احکامی که از جانب اسقف تعیین و تحمیل می گردد که آن را احکام تحمیلی می نامند. و به طور اختصار FS بیان می کنند.

۲- Sate Sententide یعنی احکامی که به صورت اتوماتیک و قهراً به وجود می آیند، و از نظر تعیین حدود مجازات یا در خود قوانین جزایی که بر عهده قدرت قانونگذاری قرار دارد، که در این صورت حدود آن مشخص و معین می باشد، و یا تعیین حدود آن بر عهده قاضی نهاد شده که آن را در مقام مقایسه می توان با تعزیرات در حقوق جزای اسلامی

مقایسه نمود که در مورد جرائم خفیف و کم اهمیت تر مجازاتهای خاصی تعیین نشده، بلکه تعیین آن برعهده قاضی است که با توجه به اوضاع و شرایط در هر مورد مجازات متناسبی را تعیین می نماید.

تغییر وضعیت قانون - برطبق قانون کلیسا چنان چه پس از وقوع عمل مجرمانه ای، قانون مربوطه تغییر نماید، قانونی به مورد اجرا گذاشته می شود که برای متهم مطلوب تر باشد و چنان چه قانون ثانوی ناسخ قانون اولیه گردد (حداقل در قسمت مجازات) مجازات فوراً متوقف می گردد.

اصل یکسان بودن مجازاتها - اسقفان نواحی مختلفه موظف هستند که در موارد مشابه مقررات جزایی یکسانی اعمال نمایند. و کیفرهایی که وضع می گردد بایستی با در نظر گرفتن ضرورت ایجاد آن و رعایت احتیاط کامل درخصوص منطبق بودن با ضوابط شرعی تعیین و تحمیل گردد.

گفتار سوم - ضمانت اجرای قوانین جزایی

قبلاً گفتیم اعمالی که به موجب قوانین منع گردیده و برای آن مجازاتی در نظر گرفته شده جرائم را تشکیل می دهند (اصل قانونی بودن مجازاتها) و در این گفتار به بررسی مسؤولیت خود مرتکب عمل مجرمانه به هنگام ارتکاب بزه و عوامل مؤثر در تعیین مجازات یعنی معافیت از مجازات و کیفیات مخففه و یا مشدده از نقطه نظر کلیسای کاتولیک، می پردازیم:

نظریه مسؤولیت یا قابلیت انتساب

قوانین کیسای کاتولیک مانند سایر قوانین اصل مسؤولیت مجرم را پذیرفته است. و برطبق آن زمانی می توان فردی را به جهت ارتکاب عملی مجازات نمود، که آن عمل قبلاً از طرف قانون جرم شناخته شده باشد، و ثانیاً عمل مجرمانه را بتوان به آن فرد منتسب نمود. بنابراین آنچه گفته شد قانونگذار کیسای کاتولیک سه عنصر را برای ایجاد عمل مجرمانه در نظر گرفته است.

۱- عنصر مادی یا خارجی، که به استناد آن برای این که جرمی تحقق پیدا کند، به وجود آمدن یک عنصر مادی ضرورت دارد و فکر یا نیت ارتکاب عمل مجرمانه به تنهایی کافی نمی باشد.

۲- عنصر معنوی، بزه ارتکابی می باید با سوء نیت انجام گرفته، یعنی مرتکب قصد عمل مجرمانه ای را نموده باشد.

۳- عنصر قانونی جرم، و برای این که عمل مذکور را به عنوان جرم دانست و عامل را مجازات نمود، باید برطبق قوانین عمل مزبور جرم شناخته شده باشد و مجازات آن هم معین باشد.

عوامل مؤثر در مسؤولیت

قوانین کیسا، همان گونه که بیان گردید برای تحمیل مجازات بر فرد بزهکار تحقق سه عنصر یاد شده را ضروری می داند، اما در مواقعی علیرغم جمع سه عنصر مذکور به دلایلی فرد را معاف از مجازات می نماید. و یا این که مجازات معین شده را با رعایت تخفیفاتی اعمال می دارد. در ذیل، نخست به بررسی معافیت های قانونی یا عواملی که موجبات رفع

مسئولیت مرتکب را فراهم می آورد، ثانیاً به کیفیاتی که مجازات را تخفیف می دهد یعنی اعمالی که موجب نقصان مسئولیت فرد می گردد و ثالثاً به عواملی که مجازات را تشدید می نماید، خواهیم پرداخت.

الف: معافیت های قانونی یا عواملی که رافع مسئولیت هستند

برطبق قوانین کلیسا در صورت ایجاد یکی از عوامل ذیل که موجب رفع مسئولیت مرتکب را فراهم می آورد، علیرغم ارتکاب عمل مجرمانه، مرتکب معاف از مجازاتی است که در قانون برای آن عمل پیش بینی گردیده است.

۱- هرکس که در حین ارتکاب جرم شانزده سال سن کامل نداشته باشد.

۲- هرکس که بدون اطلاع از جرم بودن عملی و یا از روی اشتباه مرتکب آن عمل گردد.

۳- هرکس که از روی اجبار مرتکب عمل مجرمانه ای گردد.

۴- کسی که از روی ترس زائدالوصفی عمل خلافی را مرتکب شود، مشروط بر این که آن ترس واقعاً موجبات صدمات روحی فراهم نموده باشد.

۵- هرکس که برای حفظ جان مرتکب عمل مجرمانه ای گردد.

۶- هرکس که فاقد قوه تمیز به شرح بندهای ۱ و ۲ ماده ۱۳۲۴ و ماده ۱۳۲۵ کد ۱۹۸۳ باشد:

بند ۱ ماده ۱۳۲۴: «فردی که طبیعتاً فاقد قوه تمیز باشد مانند مجنون»

بند ۲ ماده ۱۳۲۴: «کسی که قوه تمیز او در اثر مستی یا سایر علل دیگر در حین ارتکاب عمل مجرمانه زایل شده باشد»
 ماده ۱۳۲۵: «کودنی و سستی عقل مؤثر در مسؤولیت نبوده و مرتکب را معاف از مجازات نمی دارد. و همچنین مستی و یا سایر عوامل مؤثر در زوال عقل که به طور عمدی و برای ارتکاب عملی مجرمانه ایجاد شده باشد رافع مسؤولیت مرتکب نمی باشد».
 با توجه به مواد مربوطه در خصوص معافیت‌های قانونی چنین نتیجه گرفته می‌شود که قانونگذار وجود صغرسن، خطا و اشتباه و اجبار مادی و معنوی و دفاع مشروع و فقدان قوه تمیز را از عوامل رافع مسؤولیت شناخته است.

ب: کیفیات مخففه

برطبق قوانین کلیسا، کیفیات مخففه به عواملی گفته می‌شود که مؤثر در مسؤولیت مرتکب بوده و موجب نقصان آن می‌گردد. نقصان مسؤولیت فرد را معاف از مجازات نمی‌کند، و از جانب دیگر به علت نقصان مسؤولیت نمی‌توان کیفر پیش‌بینی شده در قانون را در مورد مرتکب به مورد اجرا گذاشت، بلکه موجب تخفیف و تعدیل مجازات اصلی می‌گردد. و یا این که به جای آن «شبه مجازات» (که در خصوص آن در فصل سوم سخن خواهیم گفت) اجرا می‌گردد، مانند صغیر که سن وی در حین ارتکاب جرم به شانزده سال کامل نرسیده باشد، یا مرتکبی که به علت مستی یا علل دیگر در حین ارتکاب جرم اختلالی در قوه تمیزش ایجاد شده باشد.

علاوه بر آنچه که در قانون پیش بینی گردیده به طور کلی قانون به قاضی این اختیار را داده است که در صورت تشخیص عوامل مشابه که موجبات کاهش مسؤولیت مرتکب را فراهم آورده است، مجازات اصلی را تخفیف و تعدیل نماید.

ج: کیفیات مشدده مجازات

قوانین کلیسا به قاضی این اجازه را می‌دهد که در صورت وجود شرایطی متهم را به بیش از آنچه که در قانون معین گردیده محکوم و مجازات نماید، از جمله عوامل مذکور عبارتند از: تکرار جرم، سوء استفاده از موقعیت و یا سمت و پست خود، شدت و کیفیت جرم ارتكابی.

شروع به جرم

دیگر از مواردی که در قوانین کلیسا پیش‌بینی شده و برای آن حکم صادر گردیده موضوع شروع به جرم می باشد. برطبق آن زمانی که مرتکب شروع به جرم نموده باشد ولیکن هنوز جرم کامل نگردیده باشد عامل را نمی‌توان با مجازات معین شده برای آن عمل محکوم و مجازات نمود. ولیکن چنانچه اعمال انجام شده برای ارتکاب جرم مورد نظر طبیعتاً جرم جداگانه‌ای را تشکیل دهد عامل برطبق قانون ذیربط برای همان عمل محکوم به مجازات می‌گردد.

همکاری در ارتکاب عمل مجرمانه

گاهی اوقات احکام کلیسا توسط چند نفر شکسته می‌شود. مانند تجاوز به حرمت کلیسا به وسیله نشریه های گروهی و یا سوء استفاده از اموال کلیسا. در خصوص همکاری در ارتکاب جرم چنین مقرر می‌دارد: چنانچه تحقق عمل مجرمانه بدون مساعدت و همکاری مستقیم شرکا امکان پذیر نبوده در این صورت برای افرادی که در ارتکاب جرم شرکت داشته باشند همان مجازات عامل اصلی تحمیل می‌گردد. و اما چنانچه بدون مساعدت آنان هم تحقق عمل مجرمانه میسر بوده، مسؤولیت و مجازات آنان کمتر از عامل اصلی تعیین و تحمیل می‌گردد.

گفتار چهارم - انواع مجازاتها

در مجموعه ۱۹۸۳ برخلاف مجموعه ۱۹۱۷ از مجازاتهای پیش‌بینی شده تعریفی به عمل نیامده است، بلکه فقط به تأثیرات مجازاتها اکتفا شده است که آنها را در سه فصل جداگانه تحت عناوین مجازاتهای سرزنشی، مجازاتهای تنبیهی و تأدیبی و تدبیری بررسی می‌نماییم.

فصل اول

مجازاتهای سرزنشی

اولین فصل از گفتار چهارم به مجازاتهایی اختصاص داده شده که تحت عنوان سرزنشها بیان گردیده و آن به انواع مجازاتهایی اطلاق می‌گردد که برای عزل و تحریم افرادی که از مقررات مربوطه تمرد نموده

باشند به کار رود، و مدت آن تا زمانی است که مرتکب قلباً احساس ندامت و پشیمانی از اعمال خلاف خود کرده و قصد بازگشت به جامعه کاتولیکهای مؤمن را بنماید.

مجازاتهای مذکور بر سه نوع تقسیم می گردند: تکفیر - تحریم - تعلیق.

الف: تکفیر Excommunication

قانونگذار همان گونه که ابتدائاً متذکر شدیم تعریفی از تکفیر ننموده است، و در ماده ۱۳۳۱ تنها به تأثیراتی که تکفیر بر مرتکب می نهد اکتفا نموده است و برطبق آن افرادی که مورد تکفیر واقع می شوند از انجام اعمال ذیل منع می گردند:

- ۱- احراز و تصدی هرگونه نمایندگی و دفاتر شرعی.
 - ۲- شرکت و برگزاری هرگونه مراسم شکرگزاری و نیایشهای دسته جمعی.
 - ۳- برگزاری شعائر مقدس (sacraments) مانند غسل تعمید و غیره ... و مراسم دینی.
 - ۴- منع استفاده از وجوهات جمع آوری شده.
 - ۵- فرد تکفیر شده نمی تواند عایدی از رتبه و دفتر داشته باشد و یا این که در کلیسا اقامت نماید.
- و چنانچه تکفیر اعلام یا تحمیل شود، فرد محکوم به تکفیر اقدام به اعمالی که در فوق بیان شد نماید و یا این که مشغول اعمال عبادی باشد، بلافاصله از عمل او جلوگیری به عمل خواهد آمد.

و همچنین کلیه اعمالی که پس از تکفیر انجام شده باشد بلحاظ نامشروعیت آن باطل خواهد بود.

ب: تحریم

فردی که حکم تحریم بر او تحمیل می‌گردد از همان اعمالی که برای تکفیر گفتیم منع می‌گردد. و تنها وجه تمایز بین تحریم و تکفیر در قوانین کلیسا آن است که تحریم فرد را از اعمال عبادی محروم می‌سازد و در وظایف اداری و در حقوق ویژه شخصاً مانند امتیازات و انواع پست‌ها مؤثر نیست.

ج: تعلیقات

قانونگذار تعلیق را از جمله مجازاتهای مؤثر در وضع کشیشان دانسته که طی آن فرد متخلف تا مدتی که نادم از اعمال خود نشده باشد از وظایف خود معلق می‌گردد. اثرات تعلیق به شرح ذیل است:

۱- منع انجام کلیه یا بعضی از اعمال مذهبی،

۲- منع انجام کلیه یا بعضی از اعمال اداری،

۳- منع استفاده از کلیه یا بعضی از حقوق مربوط به شغل.

مقایسه عناوین فوق چنین نشان می‌دهد که تکفیر و تحریم ممکن است در مورد کلیه مؤمنین کاتولیک به کار گرفته شود ولی تعلیق تنها در مورد کشیشان به مرحله اجرا در می‌آید و اعمال و وظایف مذهبی و عبادی و اداری آنان را محدود می‌نماید.

فصل دوم

مجازات‌های تنبیهی

قانونگذار برای مجازات و تنبیه مجرمینی که خسارات سنگین تری از عملکرد آنان بر پیکر جامعه وارد می‌آید، مجازات‌های تنبیهی را در نظر گرفته است. این نوع مجازات‌ها نسبت به مجازات‌های فصل گذشته از شدت عمل بیشتری برخوردار هستند و صرف‌نظر از اهدافی که این دو مجازات را از هم مغایر می‌سازد مدت تحمیل مجازات هم از وجوه اختلاف آن‌ها می‌باشد. بدین معنی که در نوع مجازات‌های سرزنشی (تکفیر - تحریم - تعلیق) که در فصل اول بیان گردید تحمیل مجازات بر بزهکار تا زمانی ادامه دارد که وی قلباً احساس پشیمانی و ندامت نکرده باشد، یعنی مدت مجازات رابطه مستقیم با اصلاح فرد بزهکار و آمادگی وی برای بازگشت به جامعه کاتولیک‌های مؤمن دارد. ولیکن در مجازات‌های تنبیهی که مورد سخن ما در این فصل است ندامت مجرم، اثر در مدت مجازات و قطع آن ندارد، بلکه مدت مجازات تحمیلی در اختیار و ید قاضی قرار دارد.

مجازات‌هایی که تحت عنوان تنبیهی در قوانین کلیسا بیان شده عبارتند از:

- ۱- منع یا الزام به اقامت در یک ناحیه معین
- ۲- سلب اختیارات دفتری، وظایف، حقوق، امتیازات تدریس، مقام یا حق امضا و عناوین اداری
- ۳- منع انجام موارد بیان شده در بند ۲ فوق در ناحیه معین یا خارج از

آن

- ۴- انتقال از دفتری به دفتر دیگر

۵- اخراج از مقام کشیشی
 ممنوعیت از زندگی در یک ناحیه معین و یا الزام به آن در هر دو
 گروه کشیشان و راهبان مؤثر می باشد.

فصل سوم

شبه مجازاتها (تأدیبی و تدبیری)

فصل سوم از گفتار در انواع مجازاتها اختصاص به تدابیری دارد که قانون برای حمایت جامعه در مقابل افراد بزهکار و جلوگیری از وقوع جرائم در نظر گرفته و در اصطلاح حقوق کلیسا آن را *qudsi penal institute* می نامند و استفاده از آن را در زمانی تجویز می نماید که اوضاع و شرایط موجود امکان تحمیل مجازاتهای متعارف را بلحاظ عدم وقوع جرم نمی دهد. بدین معنی که: مواقعی قاضی بنا به دلایلی به فردی مظنون و مشکوک می گردد، که در این صورت موظف است پس از تحقیقات کافی و علم به ارتکاب جرم در آینده از جانب فرد مظنون موضوع را به وی هشدار دهد. و چنان چه رفتار وی موجب وارد آمدن خساراتی شده باشد، او را با روش مناسبی تحذیر و گوشمالی نماید که توبیخ مذکور را بایستی با ادله کافی در بایگانی مجرمانه منعکس نماید و دیگر از تدابیر بیان شده در این قسمت اعمالی است که از جانب قاضی تحمیل می گردد که هم ممکن است بر مورد یاد شده اضافه گردد و هم به طور منفرد به عنوان تحذیر استفاده گردد، از جمله آن صدقه دادن، روزه داری و نیایش می باشد که در

این صورت باید دقت شود که تحذیر مذکور با عمل فرد متخلف تناسب داشته باشد.

گفتار پنجم - طریقه استفاده و استعمال مجازاتها

در این گفتار به اصولی خواهیم پرداخت که قاضی به هنگام محاکمه و تحمیل مجازات به افراد مختلف بایستی در نظر بگیرد. و برطبق مفاد مواد وضع شده در این زمینه، قاضی ابتدا وظیفه دارد که با دقت و نکته‌بینی کامل کیفیات و اوضاع و احوال جرم ارتكابی و تعیین میزان مسئولین عامل بزه و نوع جرم را تعیین و سعی و کوشش نماید که مجرم اصلاح شود و به جامعه بازگشت نماید. و تحمیل مجازات را به عنوان آخرین اقدام انتخاب کند. بنابر مراتب فوق در قوانین کلیسای کاتولیک اولویت با اصلاح و بخشش مجرم است.

روش مورد استفاده

به طور کلی از نظر روشی که برای دادرسی اتخاذ گردیده قوانین کلیسا با توجه به نوع مجازات به دو طریق عمل می‌نماید. چنانچه مجازاتها از جهت اصلاح و بخشش و توبه انجام گیرد، بدون هیچ‌گونه روشی از آیین دادرسی انجام گرفته و با یک فرمان یا حکم درخصوص موضوع امر مختومه می‌شود. ولیکن چنانچه مجازاتها از نوع تنبیهی و به قصد تنبیه مجرم باشد ضوابط معین شده در قانون لازم‌الرعايه است.

و با توجه به این که قانون کلیسایی قاضی را در تحمیل مجازات یا عدم تحمیل آن کاملاً مخیر نموده است، بنابراین قاضی به طریق اولی

می‌تواند مجازات را هم تعدیل نماید. و برطبق ماده ۱۳۴۴ به قاضی این اختیار داده شده است که مجازات متهم را تا زمان مناسبی که قاضی معین می‌نماید و آن را در اختیار متهم برای ابراز پشیمانی و اصلاح قرار می‌دهد، به تعویق بیاندازد.

و همچنین برای متهمی که برای اولین بار مرتکب بزه گردیده مدت زمانی را تعیین و چنانچه در آن دوره بزه‌کار مرتکب خلافی مجدد نشود نامبرده را از مجازات معاف نماید، و چنانچه مرتکب بزه به دلائلی مسؤولیتش زایل گردد قاضی می‌تواند از تحمیل مجازات خودداری نماید و چنانچه استیناف از احکام مطرح گردد تحمیل مجازات متوقف می‌شود یعنی استیناف از احکام اثر تعلیقی بر مجازات را داراست.

گفتار ششم - انقطاع و توقف مجازاتها

از نظر ترمینولوژی در کد ۱۹۱۷ میلادی برای قطع مجازاتها با توجه به نوع آن از دو کلمه "Absolution" و "Dispensation" استفاده گردیده که اولی برای مجازاتهای سرزنی و دومی برای مجازاتهای تنبیهی به کار رفته، ولیکن در کد ۱۹۸۳ بدون توجه به نوع مجازات از کلمه "Remission" استفاده گردیده است.

الف: مقامات تصمیم گیرنده برای عفو و بخشودگی

علاوه بر افرادی که طی مادتهای ۱۳۵۵ و ۱۳۵۶ از آنها به عنوان مقامات تصمیم گیرنده برای عفو و بخشش نام برده شده مقامات ذیل دارای قدرت عفو و بخشش بزه‌کاران می‌باشند.

(۱) کلیه کسانی که طبق قانون دارای حق تحمیل مجازات بر بزهکاران هستند، اختیار بخشش آن را هم دارند.

(۲) قانون یا حکمی که به موجب آن مجازاتی وضع می گردد، هم چنین قدرت قطع و عفو آن را می تواند به افراد اعطا نماید.

(۳) مقام قدسی پاپ (Holly see) درخصوص مجازاتهایی که وابسته به نظر او است، اختیار دارد که رأساً آن را عفو و یا قدرت عفو آن را به دیگری تفویض نماید.

ب: عفو و بخشش مجازاتهایی که در قانون پیش بینی شده‌اند

برطبق ماده ۱۳۵۵ به غیر از مواردی که بستگی به نظر حوزه اسقفی رم (Apostolic see) دارد مقامهای ذیل می توانند مجازات حکم شده به وسیله قانون را عفو نمایند.

(۱) مقامی که برای تحمیل مجازات طرح دادرسی می نماید، می تواند آن را عفو نماید.

(۲) مقام روحانی محل اقامتگاه متهم پس از مشاوره با مقام روحانی که در بند (۱) بیان گردید، می تواند متهم را عفو نماید.

عفو و بخشش مجازاتهایی که به وسیله احکام وضع می گردند: برطبق ماده ۱۳۵۶ مقامهای ذیل می توانند مجازاتهای تحمیلی Ferende sententide و یا مجازاتهای قهری که به وسیله حکمی صادره غیر از ناحیه مقام قدسی پاپ (Holly see) از جمله افراد ذیل می توانند مجازاتهای مذکور را عفو نمایند.

(۱) مقام روحانی محلی که مرتکب جرم در آنجا مقیم است.

(۲) چنانچه مجازات تحمیل یا اعلام شده باشد. مقامی که طرح دادرسی برای تحمیل مجازات کرده است می تواند آن را عفو نماید به شرط این که چنین بخششی مورد مشاوره با صادرکننده حکم مذکور قرار گرفته باشد.

ج: عفو و بخشودگی مقامی که در نزد او اعتراف به گناهان به عمل می آید با توجه به مادتين ۵۰۸ و ۹۷۶ هر مقامی که در نزد او اعتراف به گناهان طی موازین شرعی به عمل می آید اختیار عفو و بخشش مجازاتهای قهری مانند تکفیر و یا تحریمی را که هنوز درخصوص آن اعلامی نگردیده، دارد، مشروط بر این که معترف نسبت به گفته‌های خود صادق و قلباً احساس ندامت و پشیمانی کرده و در ضمن تعهد نماید که به طور مناسبی جبران خسارات وارد آمده را بنماید.

و ممنوعیتی که بر متهمی تحمیل می‌گردد مورد بخشش قرار می‌گیرد مگر آن که مرتکب گناه از تمردی که به عمل آورده صرف نظر نماید. و چنانچه معترف مرتکب گناهان متعددی شده باشد، به آنچه که اعتراف نماید مورد بخشش قرار گرفته می‌شود و در صورت اعتراف به همه گناهان نسبت به مجازات کلیه اعمال مورد عفو و بخشش قرار می‌گیرد، البته به استثنای آنچه که همچنان نسبت به انجام آن پایدار مانده باشد.

تذکر ۱- عفو و بخشودگی که اجباراً اخذ گردیده باشد نافذ نیست. و انکار پس از بخشش باطل می‌باشد.

تذکر ۲- بخشش از جهت حمایت از حقوق فرد نباید به‌طور علنی انجام گیرد و یا این که افشا گردد.

بخش دوم جرایم ویژه و مجازاتهای آنان

بخش دوم از کتاب ششم مجموعه قوانین ۱۹۸۳ میلادی اختصاص به انواع جرائمی دارد که با توجه به ویژگیهای خاص آنها و شدت خساراتی که از ارتکاب آنها بر پیکر جامعه وارد می‌آید، قانونگذار آن را در بخشی جداگانه معرفی و مجازاتهای معین و مشخصی را برای آنها در نظر گرفته است. لذا این بخش به طور دقیق تر و صریح تر از بخش گذشته نوشته شده است.

جرایم مذکور در هفت گفتار به شرح زیر معرفی گردیده:

گفتار اول: جرائم علیه وحدت دین و کلیسا

گفتار دوم: جرائم علیه مقامات مذهبی و حرمت کلیسا

گفتار سوم: غصب وظایف شرعی و جرائم مربوط به آن

گفتار چهارم: جعل و تزویر

گفتار پنجم: جرائم علیه تعهدات ویژه

گفتار ششم: جرائم علیه حیات و آزادی انسان.

که جرائم مذکور را به ترتیب بیان شده مورد بررسی قرار می‌دهیم.

گفتار اول - جرائم علیه وحدت دین و کلیسا

اعمالی که ارتکاب آن‌ها تجاوز به وحدت و یگانگی دین و کلیسا محسوب می‌گردد جرم تلقی شده و مجازاتهای معینی برای آن‌ها در نظر گرفته شده است. اعمال مذکور عبارتند از:

۱- ارتداد، کفر، تفرقه

برطبق بندهای ۱ و ۲ ماده ۱۹۴ مجموعه قوانین، فردی که مرتد می‌شود و یا کفر می‌گوید و یا این که عامل تفرقه در دین می‌گردد، متحمل مجازات قهری «تکفیر» خواهد شد. و چنانچه مرتکب کشیش باشد، به استناد قسمت اول ماده ۱۳۳۶ و بندهای ۱ و ۲ و ۳ همان قسمت علاوه بر آنچه که در قانون معین شده مجازاتهای تنبیهی دیگری از جمله: منع یا الزام به اقامت در یک ناحیه معین، و یا سلب قدرت اداری، حقوق و تکالیف، مستمری و عایدات، عناوین، حق تدریس هم اضافه می‌گردد که ممکن است به طور دائم یا محدود بر مرتکب تحمیل گردد. و چنانچه نسبت به روش خود پایدار بماند، به مجازاتهای دیگری از جمله اخراج از مقام کشیشی محکوم می‌گردد.

۲- تعمد یا آموزش کودکان به آیین غیرکاتولیک

والدین یا سرپرستان کاتولیکی که فرزندان یا افراد تحت قیمومیت و سرپرستی خود را به آیین غیرکاتولیک تعمد یا آموزش دهند با مجازات مناسبی قابل تنبیه هستند.

۳- شرکت در مراسم ممنوعه

(Prohibited Communication in sacnis)

فرد بزهکاری که از شرکت در انواع مراسم دینی و شکرگزاری منع گردیده چنانچه علیرغم ممنوعیت شرکت نماید، به مجازات مناسبی محکوم می‌گردد.

۴- توهین به ذوات مقدس (Sacred species)

کسی که نسبت «به ذوات مقدس»^۱ بی‌احترامی و تجاوز نماید مانند این که آن‌ها را پرت نماید و یا آن‌ها را به غیر از راه مذهبی استفاده نماید با مجازات تکفیر (وابسته به نظر حوزه اسقفی رم) (Apostolic see) تنبیه می‌گردد و چنانچه مرتکب اعمال مذکور در مقام کشیشی باشد با کیفر دیگری منجمله اخراج از حوزه اداری مربوطه مجازات می‌شود.

۵- نشر اکاذیب

کسی که هنگام شرکت در مراسم مذهبی، در مقابل مقام مذهبی مطالبی را به دروغ بیان نماید، با مجازات مناسبی قابل تنبیه است.

۱. اشاره به نان و شراب تقدیس شده است که در مراسم عشاء ربانی (Eucharist) به یادبود شام آخر عیسی مسیح با حواریونش مصرف می‌شود. در دین مسیحیت اعتقاد بر این است که حضرت مسیح «در شام آخر» در جمع حواریون خود نان و شراب را تقدیس نموده است نخست قطعه نانی را برداشت و تکه تکه نمود و به شاگردان گفت بگیرید و بخورید این جسم من است و سپس پیاله را برداشت و شکر کرد و به آنها داد و فرمود بنوشید این خون من است که با آن این پیمان تازه را مهر می‌کنم و سپس فرموده اند که پس از این نان نشانه جسم من و شراب نشانه خون من است و شما با آشامیدن و خوردن آن از روح من و جسم من نیرو بگیرید که از آن تاریخ کشیشان نان و شراب را به نشانه روح و جسم حضرت مسیح تقدیس نموده و آن را تناول می‌کنند (رک. انجیل متی: ۲۹-۲۶/۲۶).

۶- سوء استفاده از مذهب و کلیسا

کسی که در طی سخنرانی یا نمایشی عمومی یا انتشار کتب، مطالب و موضوعاتی که به نحوی از انحاء علیه منافع و مصالح دین و کلیسا باشد، و از این راه خساراتی به وحدت دین و کلیسا وارد آورد با مجازات مناسبی به کیفر خواهد رسید.

گفتار دوم - جرائم علیه مقامات مذهبی و حرمت کلیسا

جرائم مذکور را می توان هشت نوع تقسیم نموده، و به ترتیب مورد بررسی قرار می دهیم.

۱- تعدیات جسمی علیه مقامات مذهبی: کسی که علیه جان «پاپ رم» اقدامی نماید متحمل کیفر قهری تکفیر وابسته به نظر حوزه اسقفی رم (Apostolic see) خواهد شد و چنانچه مرتکب در مقام کشیشی باشد مجازات دیگری مانند اخراج از حوزه اداری به آن اضافه می گردد. و چنانچه تعدی علیه فردی که دارای مقام در کلیسای اسقفی است انجام گرفته باشد به تحمل مجازات تحریم محکوم و اگر مرتکب در مقام کشیشی باشد علاوه بر آنچه که گفته شد به مجازات تعلیقی هم محکوم خواهد شد. و اگر شخصی علیه جان کشیش یا راهبه ای مرتکب عملی گردد با مجازات متناسبی تنبیه خواهد شد.

۲- نافرمانیها و اشاعه تعلیمات خلاف دین: چنانچه فردی عقایدی را که از جانب «پاپ رم» ممنوع اعلام شده تعلیم و آموزش دهد، علاوه بر

آنچه که در بند ۱ ماده ۱۳۶۴ درخصوص تکفیر، ارتداد، بیان شده آموزش‌دهنده را میتوان با کیفر متناسبی مجازات نمود.

۳- کسی که نسبت به عمل پاپ رم و یا حوزه علمیه اسقفان اعتراض نماید و خلاف آن عمل کند به وسیله تحریم مجازات خواهد شد.

۴- مخالفت با مقام کلیسایی: کسی که به طور علنی اقدام به تحریک یا انجام عملیات خصمانه یا ایجاد تنفر و انزجار مابین کشیشان و یا نمایندگان پاپ بنماید به طوری که آنان به نافرمانی تشویق و تحریک شوند، قابل مجازات با تحریمات یا هر مجازات متناسب دیگری خواهد بود.

۵- عضویت در مجامع ممنوعه: کسی که در اجتماعاتی که به نحوی از انحا با کلیسا ضدیت دارد شرکت نماید، با مجازات متناسبی قابل تنبیه است و کسی که چنین مجامعی را ترویج و یا اداره نماید با تحریمات مجازات خواهد شد.

۶- تجاوز به استقلال کلیسا: افرادی که در استقلال شرعی مبلغان یا کارگزاران دینی (مینسترها) یا انتخاب آنان و اقتدار و حاکمیت کلیسا و استفاده قانونی اموال موقوفه و سایر اموال متعلق به کلیسا موانعی ایجاد نماید، و یا مطالبی شرم آور درباره برگزیدگان مذهب بگوید با مجازات متناسبی قابل مجازات می باشد.

۷- بی حرمتی نسبت به اموال مقدس: بی حرمتی و کفرگویی نسبت به اموال منقول و غیرمنقول مقدس جرم تلقی و مرتکب آن با مجازات مناسبی قابل مجازات است.

۸- انتقال نامشروع و غیرقانونی اموال کلیسا: انتقال اموال کلیسا بدون مجوز شرعی جرم محسوب و مرتکب با مجازات مناسبی تنبیه می‌گردد.

گفتار سوم - غضب و ظایف شرعی و مجازاتهای آن

برطبق قوانین کلیسا انجام اعمال و وظایف شرعی بدون صلاحیت و داشتن مجوز شرعی جرم بوده و قابل مجازات است و آن را در اصطلاح حقوق کلیسا «غضب اعمال و وظایف شرعی» می‌نامند که در ذیل موارد مصداق آن بیان می‌گردد.

۱- هر کسی که در مقامی قرار دارد که افراد در نزد او به گناهان خود اعتراف و طلب بخشش می‌نمایند، چنانچه به آنچه که در ماده ۹۷۷ مجموعه آمده اقدام نماید جرم محسوب و مجازات آن تکفیر است
ماده ۹۷۷: «مقام روحانی که در نزد او اعتراف به گناه به عمل می‌آید چنان که معاونت در گناهی که در حکم ششم احکام^۲ ده گانه اعلام گردیده، داشته باشد، بخشش نامبرده برای عمل مذکور معترف فاقد اعتبار نیست».

۲. حکم ششم از احکام ده گانه اشاره به زنا است احکام ده گانه یا ده فرمان (Decalogue) فرامین الهی که در کوه طور بر موسی (ع) وحی و بر دو لوح سنگی نگاشته شده و به صورت ده دستور اخلاقی تنظیم و در کتاب مقدس ذکر شده است (رک. سفر خروج ۲۷-۳۴/۱۴ و نیز جان، بی، ناس، تاریخ جامع ادیان، ص ۴۹۵).

- ۲- اعمال ذیل طبق قانون جرم است و مجازات آن تحریم می‌باشد و چنانچه مرتکب کشیش باشد از کار خود معلق می‌گردد.
- الف- کسی که بدون مجوز شرعی در مراسم شکرگزاری و قربانی جهت شفاعت شرکت نماید.
- ب- به استثنای بند ۱ کسی که فاقد صلاحیت بخشش گناهان است چنانچه در مراسم آموزش گناهان شرکت و اعترافات افراد را استماع نماید، در حالی که قدرت بخشش گناهان آنان را نداشته است.
- ۳- کسی که برگزاری مراسم دینی و مذهبی را در مقابل دریافت پول یا ملک و سایر چیزها انجام دهد، با مجازات تحریم یا تعلیق تنبیه می‌گردد.
- ۴- مقامات که از ضوابط و مقررات دفاتر شرع تخلف نمایند با مجازات مناسبی مجازات می‌شوند و همچنین انجام امور دفتری پس از اخراج در حکم غصب اعمال شرعی محسوب می‌گردد.
- ۵- چنانچه اسقفی بدون مجوز فردی را تقدیس نماید، اسقف و کسی که تقدیس را دریافت نموده با تحمیل مجازات تکفیر تنبیه می‌گردند.
- ۶- چنانچه اسقفی بدون مجوز کسی را که دارای صلاحیت شرعی جهت مقام نمی‌باشد به کاری منصوب نماید، به مدت یک سال از اعطای احکام منع می‌گردد و کسی که چنین حکمی را دریافت نموده است به طور قهری (اتوماتیک) از آن چه که غیر عادلانه دارا شده یا بلاجهت اخذ نموده، معلق می‌گردد.
- ۷- مقامی که برخلاف ضوابط قانونی مأموریتی را انجام داده باشد با مجازات مناسبی محکوم و مجازات می‌گردد.

۸- فردی که برای انجام کاری به مقام موظف به انجام آن عمل هدیه دهد با مجازات مناسبی محکوم و تنبیه می گردد و همچنین است در مورد دریافت کننده هدیه.

۹- کسی که فردی را برای اخذ اعتراف به گناهی جلب نماید و فرد مذکور از روی اجبار مطالبی را اعتراف نماید با مجازاتهای تعلیق از مقام و تحریمات و یا اخراج محکوم می شود. انواع مجازاتهای مذکور بستگی به شدت عمل ارتكابی دارد. و مقامی که اعتراف کسی را برخلاف اصول اساسی شرعی افشا نماید، به تحمیل مجازات تکفیر محکوم می گردد.

۱۰- کسی که از مقام شرعی خود سوء استفاده نماید با توجه به نوع جرم به مجازات اخراج محکوم می گردد.

۱۱- کسی که به طور غیرقانونی از انجام مراسم عشاء ربانی کسب منفعتی نماید قابل محکومیت به مجازات مناسبی است.

گفتار چهارم

الف: افترا و توهین و هتک حرمت

۱- هر کس که اعتراف گیرنده را در مقابل مقام روحانی ارشد، متهم به آنچه که در ماده ۱۳۸۳ اعلام گردیده نماید، مجازات تحمیل تحریم قهری است و چنانچه شخص در مقام کشیشی باشد، علاوه بر مجازات فوق به تعلیق هم محکوم می گردد.

۲- هر کس که سایر اعمال مجرمانه ای را به مقام روحانی مافوق نسبت دهد یا به طریقی موجبات بدنامی فردی را فراهم آورد با مجازات مناسبی از جمله ممنوعیت محکوم می گردد.
و در تمام موارد فوق مفتری بایستی خسارات وارد آمده را جبران نماید.

ب: جعل اسناد

اعمال ذیل جرم است و مرتکب با توجه به درجه جرم با مجازات متناسبی محاکمه و محکوم می گردد.
۱- هر کسی که اسناد شرعی را تغییر یا از بین ببرد و یا سوء استفاده نماید.

۲- کسی که مدارک جعلی دیگری را استفاده یا تغییر دهد.

۳- کسی که رأساً یا تلویحاً اکاذیبی را نشر دهد.

گفتار پنجم - جرائم علیه تعهدات ویژه

منظور و مقصود از جرائم علیه تعهدات ویژه، نقص تعهداتی است که کشیشان ملزم به رعایت آن هستند، که در صورت اقدام به آن جرم تلقی شده و قابل مجازات است این تعهدات عبارتند از:

۱- منع فعالیت‌های تجاری

چنانچه کشیشان یا راهبان برخلاف آنچه که در قانون پیش بینی شده به فعالیت‌های تجاری اقدام نمایند عمل آنان جرم محسوب شده و

استحقاق مجازات را دارند و شدت مجازات بستگی به عمل ارتكابی داشته و معمولاً اخراج از حوزه اداری شخصی خواهد بود.

۲- تخلف از تعهدات جزایی

منظور قانونگذار تخلف از تعهدات جزایی بدین مفهوم است، فردی که در نتیجه ارتكاب جرمی ملزم و متعهد به انجام عملی یا منع از انجام آن بوده است، و در صورت عدم رعایت آن اقدام به آن نماید عمل وی تخلف از تعهد تلقی، و با مجازات مناسبی تنبیه می‌گردد.

۳- نقض تجرد

به استناد بندهای ۱ و ۳ ماده ۱۹۴ مجموعه، کشیشی که برخلاف تعهدی که در خصوص خودداری از ازدواج داده است، اقدام به زناشویی نماید مرتکب جرم شده و به تحمیل مجازات تعلیق محکوم خواهد شد و چنانچه علیرغم تذکرات مقامات ذیربط تغییری در وی حاصل نشده و اظهار ندامت ننماید، با کیفر سنگین تری مانند برکناری از شغل مجازات می‌گردد.

و اگر مرتکب عمل مذکور راهبه باشد، به استناد ماده ۶۹۴ مجموعه با کیفر تحریمات مجازات می‌شود.

۴- انواع جرائم منافی عفت کشیشان

به غیر از آنچه که در بند ۳ مذکور در خصوص نقض تجرد بیان گردید، در صورتی که فردی در مقام کشیشی و راهبی اقدام به ایجاد رابطه

نامشروع با فردی نماید از کار خود معلق می‌گردد و چنانچه پس از پند و نصیحت از جانب مقام مسؤول به عمل خلاف خود ادامه بدهد، مجازات دیگری از جمله اخراج از دفتر روحانیون اضافه می‌گردد.

و اگر مقام روحانی مرتکب عمل منافی عفت با توسل به زور انجام دهد با این که به طور علنی یا با فرد صغیر کمتر از شانزده سال انجام دهد با مجازات مناسبی از جمله اخراج از دفتر روحانیون محکوم و تنبیه می‌گردد.

گفتار ششم - جرائم علیه حیات و آزادی انسان

قانونگذار جرائم مذکور را تحت دو عنوان تعدیات جسمی و سقط جنین مطرح می‌نماید، و تعدیات جسمی را شامل قتل، ضرب و جرح، قطع عضو، آدم ربایی، توقیف و حبس می‌داند و به استناد مواد مربوطه کسی که مرتکب یکی از جرائم تعدیات جسمی گردد به تحمل محرومیتها یا تحریماتی که در ماده ۱۳۳۶ که پیش از این در بخش گذشته بیان گردید محکوم و با در نظر گرفتن شدت بزه ارتكابی مجازات مرتکب تعیین می‌گردد.

و در خصوص سقط جنین با توجه به این که برطبق قوانین کلیسا سقط جنین گناه محسوب می‌گردد، لذا کسی که اقدام به ارتكاب آن نماید به مجازات تکفیر محکوم و مجازات می‌شود.